

УДК 316.74.7

Савінов В. В. ¹⁰

АТМОСФЕРА ПЛЕЙБЕК-ТЕАТРУ: ВІД ГЛЯДАЧА ДО АВТОРА

Іноді здається, що простір навколо нас сталий і незмінний, здається, він визначає все, що відбувається з нами, – напрям думок, почуття, вчинки... І нібито нескладно передбачити наступний “крок” людини, немов фігури на шаховій дошці, – варто лише проаналізувати всі обставини... Але особистість – не шахова фігура. А “дошка”, на якій відбуваються дії, – лише видимий шар набагато ширших просторів, більш глибоких і незримих явищ та процесів.

Особистісний розвиток у такому разі відбувається через вираження себе – розкривання змісту власного світу із розумінням того, що цей світ, світ власної душі – реальний простір. Емоції, нехай вони і були реакціями на певні подразники, тепер стають самі по собі фактами. Пояснення подій

¹⁰ Савінов Володимир Вікторович, спів. Інституту соціальної та політичної психології НАПН України, керівник Української школи підготовки спеціалістів плейбек-театру, керівник Київського плейбек-театру “Déjà vu plus”, член ГО “Арт-терапевтична асоціація”, м. Київ

вимальовується “фарбами” минулого досвіду чи задуманих інтересів. Вчинки насправді спричинюються внутрішньо...

Почути зазначені тези – майже зустрінуться з банальністю, а відчуті їх у своїй ситуації – інша річ, оскільки не завжди вдається бачити себе автором (чи співавтором) всього, що відбувається у власному житті. Оскільки соціальний простір побудований переважно на владно-підвладних стосунках, остільки особистість, яка бажає бути творцем себе, шукає і створює ситуації: стосунки, у яких було б якомога більше можливостей для самореалізації.

До однієї з таких соціальних ситуацій потрапляєш, взявши участь у практиці плейбек-театру. У тренінговому форматі вона відбувається так.

1. Декілька учасників займають позицію акторів і налаштовуються на сприйняття розповіді.

2. Ведучий бере інтерв'ю в оповідача з аудиторії стосовно будь-якої історії, ситуації чи важливого на цю мить почуття.

3. Актори за допомогою спеціальних технік, але без підготовки розігрують сценічну мініатюру за сценарієм щойно почутої розповіді.

4. Оповідач дає мінімальний зворотний зв'язок стосовно правдивості втілення його історії та, якщо є потреба, свого враження і почуттів.

5. Актори та інші учасники, за бажанням, також дають емоційний зворотний зв'язок. І історія продовжується... Наступний оповідач... [1, с. 76.]

Що ж особливого виникає у плейбек-театральній атмосфері? Що отримує учасник, включившись у правила гри імпровізації особистих історій?

Тут слід зазначити, що за всієї непередбачуваності того, що відбудеться на перформансі, у плейбек-театрі існують дуже чіткий ритуал, структура [2, с. 104], які і забезпечують можливість створити наступну атмосферу, головне в якій, на мій погляд, – *очікування відкритості*, без якої дійство просто неможливе. Звичайно, ці очікування мають бути чітко сформовані ведучим (“кондактором”). У глядачів включається обернений всередину душі пошуковий процес, певне дослідження свого життєвого світу на предмет більш-менш виразного оповідання. Для одних це незвичне напруження, для інших – приємна творчість... Вийти на аудиторію і розповісти свою особисту ситуацію вже саме по собі може бути вчинком, самореалізацією, можливо, першим рішучим кроком відкритості, який стане ресурсним досвідом для майбутніх викликів.

Коли один із глядачів наважується вийти і розповісти про свою ситуацію, аудиторія зазвичай влячна йому, і через це у сакральному процесі інтерв'ю в загальній атмосфері формується *почуття спільності і дружності* між учасниками, а в самого оповідача запускаються у дію такі психологічні механізми:

1. *Дореагування* – традиційний механізм, описаний у більшості видів психотерапевтичних практик – від психоаналізу до нарративної психотерапії. Стрессова ситуація провокує певну реакцію людини, але ця реакція “там і тоді” часто не має свого логічного завершення. А під час розповіді цієї ситуації на плейбек-перформансі актуалізуються, виявляються почуття, які

цим самим можуть бути завершені, дореаговані “тут і тепер”.

2. *Наративізація* – процес розповіді про себе (“наративу”), який дає змогу людині усвідомити власні патерни поведінки, ставлень, переживань тощо. А отже, прийняти їх та відкрити можливість змінити смислові наголоси [3, с. 83].

3. *Переінтерпретація* – знаходження нових смислів у стресовій ситуації, яке розпочалося вже під час нарації у діалозі з ведучим, але більш розгорнуте завдяки обсягу та яскравості сценічної дії. Слід зазначити, що у плейбек-театрі актори намагаються відобразити внутрішній світ оповідача максимально точно, не створюючи інтерпретацій та оцінок, а лише надаючи йому “матеріальності” та підсилюючи до рівня сценічної дії. Тут немає “хепі-ендів”, а лише, так би мовити, правда життя у розгорнутому вигляді. А вже автор історії на свій розсуд може продовжувати її логіку, знайшовши нові ресурси опанування [2, с. 77].

Робота цих механізмів сприяє особистісному зростанню, оскільки, як відомо, вчасне відреагування, а не накопичення почуттів, самооповідання, а не ігнорування себе, відкрите спілкування, а не ізоляція сприяють поліпшенню психологічного здоров'я та підвищенню життєстійкості особистості. А присвоєння та переінтерпретація власного досвіду під час нарації дають змогу якісно змінити способи проектування і побудови особистістю життєвого шляху [3, с. 82].

Відчувши позицію глядача стосовно свого досвіду, тобто самої себе, особистість може, так би мовити, “вичерпати” цю позицію і внаслідок цього зацікавитись чимось іншим: “А які ж ще є позиції?”, “Що я можу ще зробити, окрім як переглядати своє життя як фіксований фільм?”, “Хто актор усього цього?”, “Хто автор?” і т. д. З цього моменту можуть розпочатися трансформація, зміни в бік творчого ставлення до себе, адже після вочевидь *творчого процесу* театрального розігрування історії ця атмосфера “просочується” у життєвий світ як минулих, так, сподіваємося, і майбутніх подій.

Отже, саме під час розповіді про себе у спеціально організованій, *відкритій, спільно-дружній і творчій* атмосфері людина усвідомлює себе, знаходить і конструює власну ідентичність, досліджуючи нові, ще не пізнані простори своєї душі. І ця атмосфера плейбек-театральної практики створюється, зокрема, для цього – для відчуття себе автором себе.

Література

1. *Бистревський В. Ю.* Психологічний театр Playback як форма прояву творчості / В. Ю. Бистревський // Творчість як корисне здійснення блага через істину у красі: Матер. X Міжнар. наук.-практ. конф. (14–15 травня 2009 р., м. Київ) / уклад. Б. В. Новіков. – К.: ІВЦ “Видавництво “Політехніка”, 2009. – 448 с. – С. 162–163.
2. *Савінов В. В.* Від вершин до глибин: практика плейбек-театру / В. В. Савінов // Простір арт-терапії: вершини усвідомлення: Матер. IX міжнар. міждисциплін. наук.-практ. конф. “Простір арт-терапії: вершини усвідомлення” (м. Київ, 24–26 лютого 2012 р.) / за наук. ред. А. П. Чуприкова, Л. А. Найдьонової, О. А. Бреусенка-Кузнецова та ін. – К.: Золоті ворота, 2012. – 157 с. – С. 76–78.

3. *Салас Дж.* Играем реальную жизнь в Плейбек-театре / Дж. Салас; пер. с англ. М. Ю. Кривченко. – М.: Когито-Центр, 2009. – 160 с.
4. *Титаренко Т. М.* Жизнеконструирование в психотерапии. Кто конструктор? / Т. М. Титаренко // Журн. практ. психолога. – 2011. – № 3. – 252 с. – (Юбилейн. вып.: Восточно-Европейскому Гештальт Институту – 15 лет). – С. 74–83.
5. *Грабская И. А.* У меня есть история... / И. А. Грабская // Психодрама и современная психотерапия. – 2011. – № 1–2. – 120 с. – С. 95–102.

УДК 316.74.7
ББК 88.5

© ІСПП НАПН України, 2012
© Савінов Володимир Вікторович, 2012

Бібліографічний опис:

Савінов В. В. Атмосфера плейбек-театру: від глядача до автора / Савінов В. В. // Соціально-психологічні особливості професійної діяльності працівників соціальної сфери: обсерваторія душі : матер. V всеукр. наук.-практ. конф. з міжнар. участю / упоряд. О. Т. Плетка. – К.–Мелітополь : Золоті ворота, 2012. – 58 с. – С. 21–24.